
М. І. Смолкін

здоб. І курсу магістратури економіко-правового факультету

ОНУ імені І. І. Мечникова

Науковий керівник: *к.ю.н., доц.,*

доцент кафедри кримінального права,

кримінального процесу та криміналістики Т. О. Павлова

ОСНОВНІ ЕТАПИ КОДИФІКАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Вітчизняне кримінальне право та законодавство відносяться до романо-германської (континентальної) правової сім'ї, яке базується на постулатах римського права, та є частиною європейського кримінального права та законодавства. У своєму розвитку кримінальне законодавство пройшло довгий шлях, відокремлюючись від інших соціальних норм, – норм моралі, релігійних норм та звичаїв, а з часом виокремилася у самостійну галузь права. Поступово, із формуванням держави як політико-територіальної організації публічної влади, забезпечення кримінально-правових норм стало відбуватися за допомогою державного примусу через призначення покарання, система яких визначалася у відповідних законах, які історично мали різну назву, а саме від «Правд» до закону України про кримінальну відповідальність (Кримінального кодексу), який є формою існування кримінального права, виступає правовою гарантією забезпечення прав та свобод засудженої особи.

Сучасне вітчизняне кримінальне законодавство бере витоки із права Русі. «Ще до того часу – у праслов'янському суспільстві VII–IX ст., кожен племінний союз мав власні «Правди», єдиним джерелом яких був Закон Руський, що склався у період «військової демократії» V–VI ст.» [1]. М. І. Хавронюк пропонує наступні віхи кодифікації вітчизняного кримінального законодавства: «1) Кримінальне законодавство на землях Русі-України періоду Княжої доби (X–XVI ст.) і Литовської держави (XVI–XVII ст.); 2) Кримінальне законодавство періоду знаходження українських земель у складі Російської імперії (XVIII–XX ст.); 3) Криміналь-

не законодавство в Україні 1917–2000 років» [1]. Погоджуючись в цілому із запропонованими основними віхами розвитку вітчизняного кримінального законодавства, слід зазначити, що сьогодні в Україні є чинним закон України про кримінальну відповідальність (Кримінальний кодекс України), який був прийнятий 05.04.2001 р. та вже більш ніж 800 разів зазнав змін та діє двадцять два роки. Серед науковців пануючою є точка зору, згідно з якою виникла необхідності прийняття сучасного Кримінального кодексу, який би, зберігаючи традиції та принципи вітчизняного кримінального права, був би орієнтований на гармонізацію та уніфікацію з європейським кримінальним законодавством.

Відповідно до ч. 1 ст. 3 Кримінального кодексу України, «Законодавство України про кримінальну відповідальність становить Кримінальний кодекс України, який ґрунтується на Конституції України та загальноєвропейських принципах і нормах міжнародного права» [2]. Закон України про кримінальну відповідальність (Кримінальний кодекс) – це «кодіфікований закон, що є системою нормативних приписів, які виражають у цілісному і внутрішньо погодженому вигляді найбільш важливі норми конкретної галузі права або основних інститутів (підгалузей) права» [3, с. 163]. Чинний закон України про кримінальну відповідальність складається із Загальної та Особливої частин. У Загальній частині визначається порядок дії закону у часі та просторі; основні інститути кримінального права. В Особливій частині міститься вичерпний перелік складів кримінальних правопорушень; норми-дефініції та норми-заохочення.

Новим етапом кодифікації вітчизняного кримінального законодавства України було створення на підставі Указу Президента України № 584/2019 від 07.08.2019 р. робочої групи з питань розвитку кримінального права, яка діє у складі Комісії з питань правової реформи. Метою діяльності робочої групи є розробка нового Кримінального кодексу України, а крім того, кодифікацію інших актів про відповідальність за публічні правопорушення, зокрема Кодексу України про проступки і Кодексу України про адміністративні порушення [4]. Текст проекту неодноразово обговорювався та зазнавав змін після чисельних дискусій та експертизи. Остан-

нім є проект станом на 30.01.2023 р. Проект Кримінального кодексу України також складається із Загальної та Особливої частин та за своєю побудовою відрізняється від попереднього кодексу. Так, у Загальній частині проекту Кримінального кодексу містяться наступні нові розділи: принципи; визначення термінів (64 терміни); об'єкт та об'єктивна сторона; шкода та її види; кримінально-правові кваліфікація; загальні положення про кримінально-правові засоби тощо. Є і нові статті, наприклад, щодо визначення місця вчинення кримінального правопорушення – території України, щодо юридичної і фактичної помилки, провокації злочину тощо). Слід відмітити, що у проекті пропонується нова побудова Особливої частини Кримінального кодексу, який починається з книги 4. Кримінальні правопорушення проти людини – 11 розділів; книга 5. Кримінальні правопорушення проти публічного здоров'я – 3 розділи; книга 6. Кримінальні правопорушення проти економіки – 5 розділів; книга 7. Кримінальні правопорушення проти суспільства – 9 розділів; книга 8. Кримінальні правопорушення проти правосуддя – 3 розділи; книга 9. Кримінальні правопорушення проти держави – 8 розділів; книга 10. Кримінальні правопорушення проти порядку несення військової служби – 6 розділів; книга 11. Злочини проти міжнародного правопорядку – 5 розділів [4].

Таким чином, вітчизняне кримінальне законодавство пройшло тривалий та складний шлях свого розвитку від принципу «таліону» до принципу верховенства права та визнання на національному та міжнародному рівні людини, її життя і здоров'я, честі та гідності, недоторканості та безпеки найвищою соціальною цінністю, та знаходиться на новому етапі своєї кодифікації з метою подальшої євроінтеграції.

Література

1. Хавронюк М. І. Віхи кодифікації кримінального законодавства на українських землях. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2020/07/22/havronyuk-m-i-vihy-kodyfikatsiyi-kryminalnogo-zakonodavstva-na-ukrayinskyh-zemlya.pdf> (дата звернення: 09.04.2023).

2. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III; станом на: 27.01.2023 р. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/01/30/proyekt-kryminalnogo-kodeksu-ukrayiny-stanom-na-30-01-2023.pdf> (дата звернення: 09.04.2023).

3. Теорія держави і права в схемах та таблицях: навчальний посібник / Кол. авт.; за заг. ред. Наливайко Л. Р. Київ: Хай-Тек Прес, 2020. 296 с.

4. Текст проекту нового Кримінального кодексу України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> (дата звернення: 09.04.2023).